

ROZSDA ENDRE (1913–1999) Cache-cache, 1976

„Egy-egy festményén Rozsda akár évekig dolgozott, a szürrealizmus alkotómódszerét alkalmazta, amennyiben hagyta magát sodorni az emlékeivel, és épített a formák és színek asszociatív kapcsolatára.”

ROZSDA ENDRE (1913-1999)

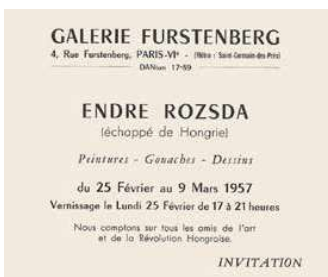
Cache-cache, 1976

Olaj, vászon | Oil on canvas, 53,5 x 64,5 cm
Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: Rozsda

A téma első változata 1958-ban készült, amely André Breton gyűjteményébe került:
<https://www.andrebretton.fr/en/work/56600100321760>

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:
| Galerie Maguy-Marraine, Lyon, 1991.

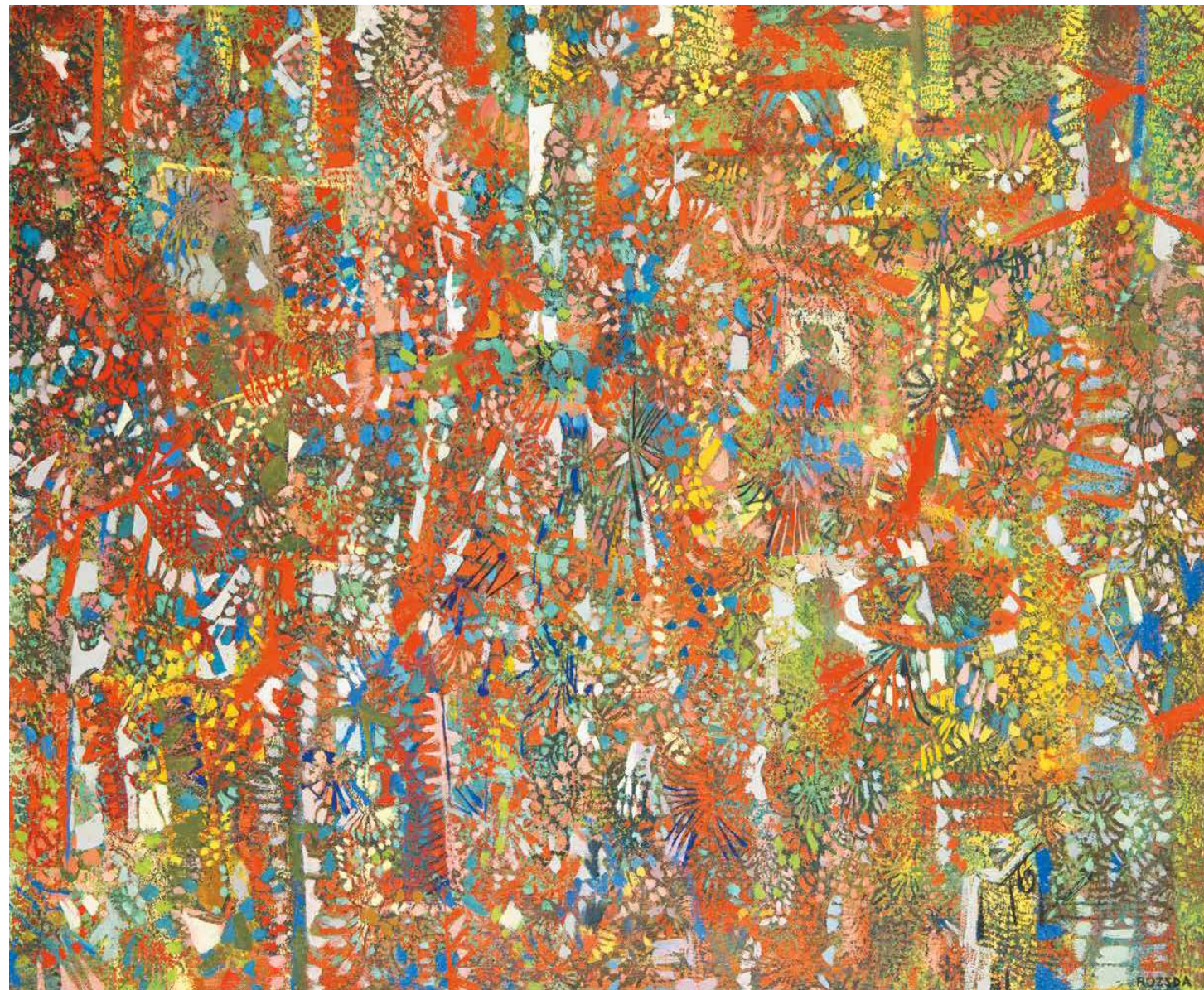
Kezdő ár | Starting price: 10 000 000 Ft / 26 042 EUR
Becsérték: 18 000 000 – 26 000 000 Ft
Estimate: 46 875 – 67 708 EUR

1. Rozsda Endre
1957-es párizsi kiállításának meghívója

1957 februárjában André Breton nyitotta meg Rozsda Endre kiállítását a Furstenberg Galériában, mindössze három hónappal azután, hogy a művész végleg elhagyta Magyarországot és letelepedett Párizsban. Hantai Simon és Reigl Judit után, Rozsda volt a harmadik magyar festő, akire a szürrealizmus vezéregyénisége felfigyelt. Breton a történelmi helyzet súlyát is érezte, katalógus-bevezetőjében üdvözölte az 1956 októberében zajló eseményeket, arra kérte a művészeket és művészetek szerelmeseit, hogy támogassák a magyar forradalmat,

Rozsda munkásságára pedig úgy hivatkozott mint, ami „nemes példája annak, hogy mit kellett elrejténi, ha valaki túl akarta élni, de annak is, amit belső szükségszerűségből ki kellett szabadítani a legrosszabb korlátok közül”.¹ Vagyis Breton pontosan értette, hogy Rozsda elmosódott, egymásra rétegzett és kaleidoszkopszerűen töredezett, felrobbantott festményeit a környezeti bomlás tudatában, az idő felől kell értelmezni. Külön érdekesség, hogy Rozsdának egy korábbi, 1958-ban készült *Cache-cache* című képe Breton gyűjteményében található.²

A cache-cache franciául bújócskát jelent, amely kiválóan fejezi ki azt a rejtélyes moscovilágot, amelyet a művész teremt. Rozsda számos írásában, interjújában elmondja, a képre úgy tekint, mint egy szellemi felületre, amelybe beléphet, hogy onnan elindulhasson az idő keresésére, szabadon járjakhasson bármely irányba, le és fel, előre és hátra, immáron felnőttként vissza a gyerekkorába. Egy-egy festményén Rozsda akár évekig dolgozott, a szürrealizmus alkotómódszerét alkalmazta, amennyiben hagyta magát sodorni az emlékeivel, és épített a formák és színek asszociatív kapcsolatára. „Gondolataim: színek találkozása, felület és mélység, összefonódó és elbomló formák. Nézem a fényből és emlékeimből szőtt sűrű szövetet, nézem és megelevenedek, választ tekintetemre, föltronyosul előttem. Az időt akarom megérteni, rendezni, becsülni. A fényes és sokszínű felejtést, hozzatmat, élvezetet, a gyöngy-fűzér időt. Emlékeim borostyánját fonom köré. Sem értkelni, sem magyarázni – érteni szeretném. Fejem az időre hajtva, hallgatom szavát. Emlékek csoportja pörög bennem, pályájuk keresztezi egymást és mégis szótlanok maradnak, nem köszönnek. Munka közben, a szürkületből kibomló tömegre, egy-egy fénysugár esik. Fölvillanó régi arcok. Néma száj nyílik és beszél. Régóta értelmetlenül üritett mondat éled, föltűnik megint, új tartalommal. Az időnkivüli lénynek,

az idő csak belső kiterjedés, egyet jelent a múlt és jelen; és a kavargásban nincs előbb és nincs utóbb. Legjobb barátaim, ellenségem és szerelmeim vannak a képen; és a gyilkosok. Vizsgálódunk, ítélkezünk egymás felett. Kész a kép, amikor elszakad tőlem, szárnyra kap. Ha sikerül, élni kezd, magától, szava van, elgondolása, röppályája. Megszületett. S a festő marad röghöz-kötöten” – írja Rozsda.³

Az 1976-os Cache-cache című alkotásán a vibráló színű, illetve változatos formájú és képfaktúrájú absztrakt (növényi és csipke lenyomatú) ornamentika egyaránt megidézti a bizánci mozaikokat vagy a középkori üvegablakokat. E sűrű szövetként megelevenedő színes kavalkád alatt/közül egy arc nélküli (női?) alak sziluettje tűnik fel, és ismétlődik eltérő módon: hol mint kép a képben, ikonként; hol egész alakosan, máskor mintha a figura a könyökére támaszkodna. Hasonló bábuserű alakok tűnnek fel az Európai Iskola művészeinek (Vajda Lajos, Korniss Dezső, Bálint Endre) vagy a szentendrei festészet hagyományait követő alkotók (Deim Pál, Aknay János) művein. Akár egy konkrét utalás, akár egy gyerekkori emlék, Rozsda ebbe az álomszerű, „idő nélküli térbe” invitálja a nézőt, melynek elemeit magának kell felfejteni és összeraknia.

FÖLDES LÉNA

2. Rozsda Endre a Bateau Lavoir műtermének magányában

3. Alfred Manessier: La sixième heure ('A hatodik óra'), 1958 Centre Pompidou, Párizs

4. Jean René Bazaine: Sans titre magántulajdon

1. idézi: <https://www.rozsda.com/exposition-furstenberg-57> Utolsó letöltés: 2023. 10. 19.
2. Id.: <https://www.andrebretton.fr/en/work/56600100321760> Utolsó letöltés: 2023. 10. 19.
3. Rozsda Endre: Összefonódó és elbomló formák. In: Magyar Műhely. 1965/11., 24.